

Wpływ zmian w regulacjach ostrożnościowych na dostępność kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Wyniki badań ankietowych*

Małgorzata Iwanicz-Drozdowska

1. Przegląd czynników determinujących dostępność kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw

Małe i średnie przedsiębiorstwa są motorem rozwoju gospodarczego. Aby mogły się rozwijać i przyczynić do wzrostu gospodarczego kraju, powinny mieć zapewniony dostęp do źródeł finansowania zarówno na działalność operacyjną, jak i inwestycyjną. Jak pokazują wyniki badań przeprowadzonych w Polsce¹, finansowanie działalności operacyjnej odbywa się głównie ze środków własnych (88,7% średnich przedsiębiorstw); na drugim miejscu znajdują się kredyty bankowe (złotowe, walutowe, komercyjne i preferencyjne – łącznie 40,2%). W przypadku działalności inwestycyjnej także przeważa finansowanie środkami własnymi (68,6%), a na drugim miejscu są dyty (łącznie – 34,3%). Jako trzy najważniejsze czynniki we współpracy z bankami średnie przedsiębiorstwa wskazały: wysokość oprocentowania, czasochłonność rozpatrywania wniosku kredytowego oraz wysokość prowizji i opłat.

Regulacje ostrożnościowe są jednym z czynników wpływających na dostępność kredytów, głównie poprzez mechanizm cenowy bądź limity koncentracji zaangażowań, które mogłyby mieć znaczenie w przypadku małych banków spółdzielczych. Wpływ regulacji ostrożnościowych za pośrednictwem mechanizmu cenowego odnosi się głównie do wymagań w za-

kresie adekwatności kapitałowej i zasad tworzenia rezerw. Ponieważ banki względem każdej transakcji generującej ryzyko kredytowe są zobligowane utrzymywać określoną ilość funduszy własnych (obecnie 8% w przypadku podmiotów z sektora niefinansowego), wliczają koszt wyasygnowanego kapitału do ceny transakcji. W przypadku tworzenia rezerw do ceny transakcji zazwyczaj wliczają oczekiwaną stratę, będącą odzwierciedleniem tkwiącego w niej ryzyka kredytowego. Cena kredytu jest jednym z istotnych czynników kształtujących dostępność kredytów, a zmiany regulacji ostrożnościowych wpływają na jej wysokość.

Relatywnie niskie wykorzystanie kredytów w Polsce w porównaniu z krajami wysoko rozwiniętymi (dla porównania relacja sumy bilansowej sektora bankowego do PKB w Polsce wynosi ponad 60%, natomiast w UE-15 średnio 230%) wynika z wielu czynników. Wśród których należy wymienić: niski poziom rozwoju rynku finansowego, wysoką cenę kredytów z początku okresu transformacji, co wymusiło na małych i średnich przedsiębiorstwach konieczność zapewnienia samofinansowania, a także stopniowo ustępującą niechęć banków do finansowania MSP ze względu na wyższe ryzyko niż w typowej działalności detalicznej czy skierowanej do dużych korporacji. Dodatkowo ocena ryzyka z perspektywy banków ma charakter procykliczny, tj. w okresie dobrej koniunktury banki będą bardziej skłonne angażować się w działalność kredytową, a w czasie recesji będą ograniczać dostępność kredytów. W przekonaniu autorki ten właśnie czynnik w istotnym stopniu determinuje dostępność kredytów dla MSP.

W porównaniu z innymi krajami regionu zmiany zachodzące na polskim rynku należy ocenić pozytywnie. Badania C. Cottarellego, G. Dell'Aricecia i I. Wladko-

* Niniejszy artykuł powstał w wyniku badań prowadzonych w ramach grantu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową finansowanego przez Ministerstwo Edukacji i Nauki „Polska wobec integracji rynku finansowego w UE (1 H02C 085 26)”.

¹ P. Karpiński: *Problemy kredytowania małych i średnich przedsiębiorstw w świetle badań rynkowych*. W: G. Rytelska (red.): *Bankowość detaliczna*. Warszawa 2005 PWE, s. 115-118. Suma podawanych procentów większa niż 100%, ponieważ badane przedsiębiorstwa wskazywały więcej niż jedną odpowiedź.

wej-Hollar² pozwoliły na podział krajów Europy przechodzących transformację systemową na trzy grupy: ranne ptaszki (*early birds*), śpiochów (*late risers*) i śpiące królewny (*sleeping beauties*). Podstawę analizy stanowiły zmiany wartości współczynnika kredytów bankowych do PKB. Polska razem z sześcioma innymi krajami (Bułgaria, Chorwacja, Estonia, Węgry, Łotwa i Słowenia) została zakwalifikowana do grupy rannych ptaszków, czyli tych krajów, które od dłuższego czasu notują wzrost relacji kredytów dla sektora prywatnego do PKB. Oznacza to, że w latach 1998–2002 współczynnik ten wzrastał o co najmniej 1,5 pkt proc. powyżej przyrostu PKB. W ocenie autorów tego badania grupa rannych ptaszków obejmuje te kraje, które przeprowadziły prywatyzację, umożliwiły bankom finansowanie sektora prywatnego, zliberalizowały rynek bankowy i zapewniły odpowiednią ochronę wierzycielom. W większości analizowanych krajów relacja kredytów dla sektora prywatnego do PKB była niższa niż oczekiwany poziom, wynikający z kondycji gospodarki.

W niniejszym opracowaniu przedstawiono wyniki badań banków komercyjnych i spółdzielczych, dla których skonstruowano odrębne ankiety uwzględniające specyfikę ich działania. Jak wskazują badania D.A. Cartera i J.E. McNulty³, deregulacja działalności bankowej w USA oraz zmiany technologiczne doprowadziły do wyodrębnienia się w amerykańskim sektorze bankowym dwóch zasadniczych grup banków: dużych, wykorzystujących głównie „twarde” (ilościowe) informacje do oceny standardowych wniosków kredytowych oraz małych banków, wykorzystujących informacje „miękkie” oraz budujących więzi z klientem. Małe banki nastawiają się na przypadki niestandardowe. Podobna jest sytuacja na rynku polskim, banki spółdzielcze w mniejszym zakresie wykorzystują metody ilościowe do oceny zdolności kredytowej i są bardziej związane ze społecznościami lokalnymi. Wpływa to na znaczenie finansowania MSP dla banków komercyjnych i spółdzielczych. Badania przeprowadzone w 2003 r.⁴ wskazywały, że saldo pomiędzy należnościami a depozytami MSP było w bankach spółdzielczych o 44,8% większe niż w komercyjnych, a więc MSP odgrywały większą rolę w działalności banków spółdzielczych. Jakość ekspozycji kredytowych wobec MSP była lepsza w bankach spółdzielczych niż przeciętna jakość niefinansowych ekspozycji kredytowych w tym sektorze. W przypadku banków komercyjnych relacje te kształtowały się odmiennie.

² C. Cottarelli, G. Dell’Ariccia, I. Vladkova-Hollar: *Early birds, late risers, and sleeping beauties: bank credit growth to the private sector in Central and Eastern Europe and in the Balkans*. “Journal of Banking and Finance” nr 29/2005, s. 83–104.

³ D.A. Carter, J.E. McNulty: *Deregulation, technological change, and the business lending performance of large and small banks*. “Journal of Banking and Finance” nr 29/2005, s. 1113–1130.

⁴ M. Iwanicz-Drozdowska, A. Nowak: *Ocena efektywności kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw. Rekomendacje metodyczne*. W: *Bankowość detaliczna*, op.cit., s. 230–232.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie oceny wpływu zmian regulacji ostrożnościowych na dostępność kredytów dla MSP. Prowadzonym rozważaniem będzie towarzyszyła hipoteza, że dostępność kredytów dla MSP nie zwiększa się w krótkim czasie po liberalizacji regulacji ostrożnościowych, bowiem banki przede wszystkim dążą do poprawy wyników finansowych i tym samym do zwiększenia wartości dla akcjonariusza. Jest to możliwe ze względu na stabilny poziom konkurencji i niską elastyczność popytu na kredyt w krótkiej perspektywie czasowej.

W opracowaniu wykorzystano własne badania ankietowe e-mailowe i pocztowe, badania wtórne oraz analizę ekspercką.

W rozdziałach 2. i 3. opracowania przedstawiono zmiany regulacji ostrożnościowych dokonane w Polsce oraz zmiany planowane, związane z wprowadzeniem Nowej Umowy Kapitałowej (Bazylea II). Rozdziały 4. i 5. dotyczą badania ankietowego przeprowadzonego wśród banków działających w Polsce, rozdział 6. zawiera zaś podsumowanie i wnioski końcowe.

2. Zmiany w regulacjach ostrożnościowych dokonane w Polsce

Z perspektywy funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw największe znaczenie w ostatnich latach miały wprowadzone zmiany zasad tworzenia rezerw na ekspozycje kredytowe. Należy wyróżnić 2 zmiany, obejmujące różne podmioty:

- wprowadzenie zliberalizowanych zasad tworzenia rezerw celowych na ryzyko związane z działalnością banków, tj. rezerw celowych na ekspozycje kredytowe; zmiany te objęły od 1 stycznia 2004 r. wszystkie banki działające w Polsce;
- wprowadzenie do polskiego prawodawstwa Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) i Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR) od 1 stycznia 2005 r.; zmiany te objęły banki dopuszczone do publicznego obrotu oraz wszystkie banki sporządzające sprawozdania skonsolidowane w zakresie tych sprawozdań⁵.

Pierwsza wymieniona zmiana mogła umożliwić zwiększenie dostępności kredytów, w tym dla MSP. Wydłużono terminy szacowania opóźnień w spłacie w porównaniu z wcześniej obowiązującymi regulacjami oraz złagodzone zapis mówiący o wystąpieniu straty (bez względu na jej istotność) u kredytobiorcy jako czynnika obligującym bank do zakwalifikowania ekspozycji do kategorii wątpliwe. Dzięki temu banki zmniejszyły realne i potencjalne obciążenie tworzeniem rezerw, co znalazło odzwierciedlenie we wskaźnikach finansowych zarówno w bankach spółdzielczych, jak i komercyjnych (tabela 1).

⁵ Ponadto banki należące do wskazanej powyżej grupy mogą podjąć decyzję – w drodze uchwały WZA – o stosowaniu MSSF/MSR do sprawozdań jednostkowych.

Tabela 1 Wybrane wskaźniki jakości należności (w %)

Wyszczególnienie	Grudzień 2003	Grudzień 2004	Czerwiec 2005
Banki komercyjne			
Saldo rezerw do wyniku działalności bankowej	16,04	8,32	4,60
Udział należności zagrożonych w należnościach ogółem	22,20	15,60	13,80
Banki spółdzielcze			
Saldo rezerw do wyniku działalności bankowej	5,60	3,40	2,10
Udział należności zagrożonych w należnościach ogółem	7,20	5,50	5,30

Źródło: dane NBP; opracowanie własne.

Liberalizacja zasad tworzenia rezerw, połączona z okresem dobrej koniunktury gospodarczej przyczyniła się do poprawy jakości portfela kredytowego oraz zmniejszenia obciążeń saldem rezerw. Banki, zarówno komercyjne, jak i spółdzielcze, poprawiły więc dzięki temu swój standing. Rodzi się uzasadnione pytanie czy zmiany tych zasad wpłynęły na dostępność kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw. Bezpośrednią odpowiedź na to pytanie zawiera rozdział 5., w którym zaprezentowano wyniki badań ankietowych. Poniżej zostaną natomiast przedstawione tendencje zmian polityki kredytowej banków w okresie od IV kwartału 2003 r. (tj. przed wprowadzeniem zmian) do III kwartału 2005 r.

Po początkowym zaostrzeniu zasad udzielania kredytów małym i średnim przedsiębiorstwom stopniowo

je łagodzą. Jako główne przyczyny wymieniano przy tym presję konkurencyjną oraz zmniejszenie ryzyka gospodarczego (wynikające z poprawy sytuacji gospodarczej), a nie liberalizację regulacji.

Od stycznia 2005 r. część banków stosuje MSR i MSSF do przygotowywania sprawozdań jednostkowych (wg stanu na koniec września 2005 r. było to 14 krajowych banków komercyjnych). Na podstawie dostępnych publicznie danych nie można jednak określić, czy regulacje te wpłynęły na poprawę jakości portfela i zmniejszenie obciążeń banków. Banki uczą się stosować nowe standardy, które wymagają innej filozofii oceny. Od oceny opartej na dwóch kryteriach, tj. terminowości spłaty oraz kondycji ekonomiczno-finansowej dłużnika, należy przejść do oceny, która oprócz określonych w MSR 39 przesłanek utraty wartości będzie wykorzystywała doświadczenia banku i pozwoli na oszacowanie wartości odzyskiwalnej, rozumianej jako zdyskontowane przyszłe przepływy pieniężne z danej ekspozycji i jej zabezpieczenia. W badaniu ankietowym zadano bankom pytanie, które umożliwi ustosunkowanie się do tej kwestii.

3. Oczekiwane zmiany w regulacjach ostrożnościowych w Polsce

Do kategorii oczekiwanych zmian należy zakwalifikować wprowadzenie rozwiązań Nowej Umowy Kapitałowej (tzw. Bazylei II), która na szczęblu Unii Europejskiej przybrała postać Dyrektywy w sprawie wymogów kapitałowych (CRD – Capital Requirements Directive). W Europie rozwiązania te wejdą w życie 1 stycznia 2007 r., z wyjątkiem rozwiązań zaawansowanych, które będą mogły być stosowane rok później.

Tabela 2 Tendencje zmian w zakresie polityki kredytowej banków

Wyszczególnienie	IV kwartał 2003	I kwartał 2004	II kwartał 2004	III kwartał 2004	IV kwartał 2004	I kwartał 2005	II kwartał 2005	III kwartał 2005
Kredyty dla przedsiębiorstw	zaostrzenie	zaostrzenie	bez zmian	bez zmian	bez zmian	bez zmian	bez zmian	bez zmian
w tym dla MSP	zaostrzenie+	zaostrzenie+	złagodzenie	złagodzenie			złagodzenie	
Kredyty dla gospodarstw domowych	bez zmian	złagodzenie	złagodzenie	bez zmian	bez zmian	bez zmian	złagodzenie	złagodzenie
Przyczyny zaostrzenia standardów	wzrost ryzyka branżowego	wzrost ryzyka branżowego	sytuacja największych kredytobiorców					
Przyczyny liberalizacji standardów	presja konkurencyjna	presja konkurencyjna	zmniejszenie ryzyka gospodarczego	presja konkurencyjna	zmniejszenie ryzyka gospodarczego presja konkurencyjna	presja konkurencyjna	poprawa sytuacji gospodarczej presja konkurencyjna	presja konkurencyjna
Popyt na kredyty dla przedsiębiorstw	wzrost	wzrost+	wzrost	wzrost	wzrost	wzrost	wzrost	wzrost
w tym dla MSP	wzrost+	wzrost	wzrost+	wzrost	wzrost+			wzrost
Popyt gospodarstw domowych na kredyty	wzrost	wzrost	wzrost	wzrost	wzrost	wzrost	wzrost	spadek

Źródło: Narodowy Bank Polski; Sytuacja na rynku kredytowym. Wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych I kwartał 2004 - IV kwartał 2005 (www.nbp.pl); opracowanie własne.

W Nowej Umowie Kapitałowej określono, że pomiar adekwatności kapitałowej opiera się na trzech filarach:

1) minimalnych wymogach kapitałowych obejmujących ryzyko kredytowe, rynkowe i operacyjne (które nie było wcześniej ujęte),

2) badaniu nadzorczym, stawiającym przed nadzorcami dodatkowe zadanie polegające na ocenie, czy fundusze własne banku są wystarczające względem skali i profilu ryzyka prowadzonej działalności,

3) dyscyplinie rynkowej, której funkcjonowanie zależy od informacji dotyczących poziomu i zarządzania ryzykiem przekazywanych przez banki uczestnikom rynku.

Jednym z największych wyzwań dla banków są rozwiązania I filaru, ze względu na możliwość wybrania sposobu pomiaru danego rodzaju ryzyka. Bank – biorąc pod uwagę swoje doświadczenie i techniki zarządcze – musi wybrać metodę, według której będzie dokonywał pomiaru ryzyka.

W odniesieniu do ryzyka kredytowego banki będą mogły wybrać między metodami:

- standardową, zakładającą uzależnienie wag ryzyka od ratingów nadawanych przez agencje ratingowe, w razie ich braku waga będzie ustalana „na sztywno”;

- wewnętrznych ratingów kredytowych w ujęciu podstawowym (*IRB-foundation*), umożliwiającą uzależnienie wagi ryzyka od ratingu kredytowego nadanego kredytobiorcy przez bank; metodyka nadawania ratingów musi być w takim przypadku zaakceptowana przez władze nadzorcze; jej opracowanie wymaga posiadania bazy danych historycznych dotyczących niewypłacalności kredytobiorców (PD – prawdopodobieństwo niewypłacalności);

- wewnętrznych ratingów kredytowych w ujęciu zaawansowanym (*IRB-advanced*); w przypadku tej metody bank musi spełnić wyżej wymienione wymogi oraz mieć bardziej wyrafinowaną metodykę oceny, a także historyczne bazy danych dotyczące m.in. skuteczności

windykacji; niewiele banków na świecie spełnia obecnie wymogi określone w NUK w ujęciu zaawansowanym.

Z perspektywy dostępności kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw istotną kwestią jest podział ekspozycji wobec tych podmiotów na dwie grupy: detaliczne i korporacyjne. Biorąc pod uwagę rozwiązania standardowe, waga ryzyka dla ekspozycji detalicznej ma wynosić 75%, a dla ekspozycji korporacyjnej niemającej ratingu 100%. Aby ekspozycja była uznana za detaliczną, musi spełniać następujące wymogi (wg GINB⁶):

- musi to być ekspozycja wobec osoby fizycznej, osób fizycznych albo małego lub średniego przedsiębiorstwa,

- ekspozycja musi być jedną z wielu ekspozycji o podobnej charakterystyce, tak że ryzyko związane z tą działalnością jest znacznie zredukowane,

- łączna zidentyfikowana kwota ekspozycji instytucji kredytowej (obejmująca również składowe przeterminowane), jej podmiotu dominującego oraz podmiotów zależnych wobec zobowiązanego podmiotu lub grupy podmiotów powiązanych nie może przekraczać 1 mln EUR; instytucja kredytowa musi podjąć odpowiednie kroki w celu zweryfikowania łącznej kwoty ekspozycji.

W przypadku stosowania metod standardowych wystąpią przesłanki zwiększenia dostępności kredytów wobec ekspozycji spełniających kryteria określone dla ekspozycji detalicznych. W przypadku stosowania ratingów wewnętrznych – w formie podstawowej czy zaawansowanej – zwiększenie dostępności kredytów zależy od wartości szacunków parametrów ryzyka (PD, LGD⁷, EAD⁸). Dla polskiego rynku dostępne są wyniki trzeciego badania ilościowego (QIS 3), opublikowane w maju 2003 r. Czwarte badanie ilościowe przeprowa-

⁶ Dokument Konsultacyjny Generalnego Inspektoratu Nadzoru Bankowego, dotyczący zasad wyliczania wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka kredytowego przy zastosowaniu Metody Standardowej, s. 46 (www.nbp.pl).

⁷ LGD – strata w przypadku niewypłacalności, uzależniona od skuteczności windykacji.

⁸ EAD – ekspozycja w przypadku niewypłacalności.

Tabela 3 Zmiana wymogów kapitałowych po zastosowaniu różnych podejść do nadzorczego pomiaru ryzyka (w %)

Grupa krajów	Sposób pomiaru ryzyka kredytowego					
	Podejście standardowe		Podejście podstawowe IRB		Podejście zaawansowane IRB	
	portfel detaliczny	portfel MSP	portfel detaliczny	portfel MSP	portfel detaliczny	portfel MSP
Kraje G-10						
G-1	-5	-1	-9	-2	-9	-3
G-2	-10	-2	-17	-4	b.d.	b.d.
Kraje UE						
G-1	-5	-2	-9	-3	-9	-4
G-2	-7	-2	-18	-5	b.d.	b.d.
Pozostałe kraje G-1 i G-2	-4	-1	-8	1	b.d.	b.d.
Polska G-2	-4	-1	2	7	b.d.	b.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Quantitative Impact Study 3 - Overview of global results*, Basel Committee on Banking Supervision, May 2003; W. Kwaśniak: *Wyniki analizy porównawczej wpływu NUK na sytuację kapitałową polskiego sektora bankowego na tle porównywalnych grup banków zagranicznych. Materiały konferencyjne, GAB/IBnGR, Warszawa, 25-26 listopada 2003 r.*

dzono tylko w niektórych krajach (USA, Niemcy, Japonia), a zbieranie danych do piątego badania ilościowego zakończono w grudniu 2005 r. QIS 5 należy uznać za bardziej wiarygodny niż QIS 3 ze względu na ujęcie w nim ostatecznych postanowień NUK (m.in. wyliczanie wymogów kapitałowych wyłącznie dla strat nieoczekiwanych) oraz większe doświadczenie banków w wyliczaniu parametrów ryzyka.

Wyniki QIS 3 wskazywały na to, że w przypadku stosowania IRB w wersji podstawowej rosną wymogi kapitałowe, co wskazywałoby na niecelowość stosowania tych rozwiązań. Ponadto na uwagę zasługuje fakt, że wprowadzenie przez banki metod IRB zwiększy produktywność zarówno wymogów kapitałowych, jak i działalności kredytowej banków⁹.

Zarówno dla rynku amerykańskiego, jak i europejskiego prowadzono badania mające na celu ocenę wpływu wprowadzenia Bazylei II na finansowanie MSP. E.I. Altman¹⁰ prowadził badania dla rynku amerykańskiego (próba 3 552 MSP z lat 2000–2003), australijskiego (próba 10 000 MSP z lat 1987–2003) i włoskiego (próba 20 193 MSP z lat 2000–2003). Badania dotyczyły ostatecznej wersji Nowej Umowy Kapitałowej. Na podstawie posiadanych danych nt. przedsiębiorstw szacowano jednoroczne prawdopodobieństwo niewypłacalności. Badania te potwierdziły, że MSP zakwalifikowane do detalicznych będą korzystać z niższych wymogów kapitałowych niż zakwalifikowane do korporacyjnych. Gdyby banki zakwalifikowały cały portfel MSP jako korporacyjny i zastosowały zaawansowaną metodę IRB, wtedy wymogi kapitałowe byłyby prawdopodobnie wyższe niż przy obecnie obowiązujących regulacjach Bazylei I. Aby utrzymać wymogi kapitałowe na obecnym poziomie, banki powinny zakwalifikować 20% portfela MSP do ekspozycji detalicznych.

Badania przeprowadzone przez instytucje UE z 2002 r. na próbie 7 750 MSP¹¹ wskazują, że:

- większość małych i średnich przedsiębiorstw w dużym stopniu korzysta z kredytu bankowego,
- w ciągu ostatnich 3 lat pozytywnie rozpatrzono 76% wniosków złożonych przez MSP,
- cena kredytów jest wyższa dla MSP.

Inne badania przeprowadzone przez Komisję Europejską¹² w II połowie 2004 r. obejmowały 44 duże banki europejskie, do których zwrócono się o wypeł-

nienie pełnej ankiety oraz 1 000 małych i średnich banków, które poproszono o wypełnienie ankiety w wersji uproszczonej. Szczególną uwagę w tych badaniach zwrócono na działalność banków w segmencie MSP. Na ankietę odpowiedziały 33 duże banki. Uwzględniono także odpowiedzi 71 małych i średnich banków uznanych za najbardziej reprezentatywne. Banki biorące udział w badaniu posiadały 39% aktywów europejskiego sektora bankowego. Większość banków wskazała, że traktuje segment MSP jako ważną część swojego portfela i zamierza rozwijać swoją działalność, dostrzegając także możliwości rozwoju takich usług, jak leasing i faktoring. Aby móc zastosować zaawansowane rozwiązania IRB, banki będą oczekiwać szerszych informacji na temat kredytobiorców. Spośród czynników oddziałujących na cenę kredytu (koszty zakładowe, oczekiwane straty, koszt kapitału i marża zysku) wprowadzenie IRB wpłynie na poziom oczekiwanych strat i koszt kapitału, a także zaostrzy zasady monitoringu kredytowego.

Spośród przebadanych dużych banków europejskich 73% zamierza wprowadzić do 2007 r. zaawansowaną metodę IRB, a po 2007 r. – 97%. Spośród małych i średnich banków 52% zamierza stosować zaawansowaną metodę IRB po 2007 r., 25% – podstawową wersję IRB, a 15% – metodę standardową. Prawie 9% banków nie podjęło w tej sprawie decyzji (w przypadku dużych banków wszystkie już zdecydowały). Banki objęte badaniem spodziewają się, że wzrośnie kredytowanie MSP, przy czym 74% małych i średnich banków oraz 52% dużych banków oczekuje wzrostu liczby klientów. Świadczy to o chęci większego zaangażowania się dużych banków w finansowanie dotychczasowych klientów. Warto dodać, że wyniki tego badania potwierdzają wnioski z badań amerykańskich, że małe banki w większym stopniu wykorzystują informacje jakościowe do oceny ryzyka¹³.

Nowa Umowa Kapitałowa wprowadzi istotne zmiany pomiaru ryzyka kredytowego. W przypadku ryzyka rynkowego zmiany nie mają charakteru fundamentalnego. Nowym rodzajem ryzyka, który zostanie uwzględniony w pomiarze adekwatności kapitałowej, będzie ryzyko operacyjne. Jego wprowadzenie zwiększy wymogi kapitałowe. Określono trzy możliwe metody jego pomiaru. Pierwsza polega na wykorzystywaniu wskaźnika podstawowego do określania wymogów kapitałowych. Wskaźnik podstawowy to iloczyn średniego wyniku brutto banku (*gross income*) z 3 lat¹⁴ i wskaźnika α (alfa, 15%). W przypadku metody standardowej działalność banku jest dzielona na określone obszary operacyjne, dla których oddzielnie szacowane są wymogi kapitałowe, uwzględniające ich specyfikę.

⁹ Szerzej na ten temat w literaturze polskiej: G. Bancarewicz: *Procykliczne zachowania banków a Nowa Umowa Kapitałowa*. „Bezpieczny Bank” nr 3-4/2004 (www.bfg.pl); M. Iwanicz-Drozdowska: *Procykliczność działalności kredytowej w świetle Nowej Umowy Kapitałowej*. W: R. Szewczyk (red.): *Nauki finansowe wobec problemów współczesnej gospodarki*. T. III AE Kraków 2004.

¹⁰ E.I. Altman: *Effects of the New Basel Capital Accord on Bank Capital Requirements for SMEs*. Prezentacja przedstawiona na seminarium NBP w dniu 5 grudnia 2005 r.

¹¹ Po Nowej Umowie Komitetu Bazylejskiego (Basel II): Jak banki będą oceniać MSP? (www.sme-basel2.com).

¹² European Commission; *Enterprise and Industry: Results from the survey of European banks*. Brussels, May 2005.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Wynik ten jest definiowany inaczej niż w rachunku zysków i strat. Wynik brutto obejmuje wynik odsetkowy i pozaodsetkowy, z uwzględnieniem określonych wyłączeń.

Następnie wymogi te są sumowane. W przypadku zaś metody pomiaru wewnętrznego (AMA – *advanced measurement approach*) oprócz wydzielenia obszarów operacyjnych szacowane są określone parametry ryzyka, które pozwalają dokładniej określić wymogi kapitałowe. Rezultat wprowadzenia wymogu z tytułu ryzyka operacyjnego uwzględnimy w ostatniej części opracowania. Nie podlegał on badaniu ankietowemu.

Badania polskiego rynku w zakresie wpływu Bazylii II na sektor bankowy prowadził Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego. Wyniki tych badań nie są jednak dostępne szerokiej publiczności i stanowią materiał wewnętrzny nadzoru bankowego. W badaniach omówionych w 4. i 5. rozdziale po raz pierwszy „publicznie” przedstawiono tę problematykę dla polskiego rynku.

4. Badania własne – charakterystyka populacji i zakresu badań

Ankiety przygotowano odrębnie dla banków komercyjnych i banków spółdzielczych. Chociaż badaniu obu grup banków przyswiecał ten sam cel, zróżnicowano pytania zadawane bankom, uwzględniając specyfikę ich działania.

Bankom komercyjnym zadano 10 pytań, z których 8 dotyczyło NUK, a 2 – wpływu zasad tworzenia rezerw. Bankom spółdzielczym zadano 9 pytań, przy czym 3 pierwsze służyły do charakterystyki populacji, 5 pytań dotyczyło NUK, 1 zaś – wpływu zasad tworzenia rezerw.

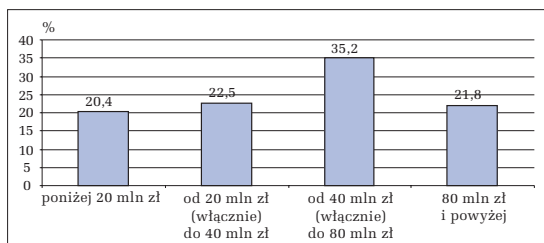
Banki pytano głównie o znaczenie portfela detalicznego, ekspozycji MSP spełniających kryteria detaliczne oraz metody, jakie zamierzają stosować do oceny ryzyka kredytowego.

4.1. Banki komercyjne

We wrześniu 2005 r. przeprowadzono badanie ankietowe wśród banków komercyjnych¹⁵. Ankiety rozesłano do 28 krajowych banków komercyjnych (na 54 banki) reprezentujących 92,41% sumy bilansowej krajowego sektora banków komercyjnych, odpowiedzi uzyskano zaś z 15 banków (27,78% populacji, współczynnik zwrotności ankiet: 53,57%). Udział 15 banków, które odpowiedziały na ankietę, w sumie bilansowej sektora krajowych banków komercyjnych wynosił 42,94%. Spośród 12 (największych) banków komercyjnych o sumie bilansowej przekraczającej 10 mld zł odpowiedzi udzieliło 6. Spośród średnich banków (suma bilansowa większa od 1 mld zł i mniejsza od 10 mld zł) odpowiedziało 8 oraz jeden bank o sumie bilansowej niższej niż 1 mld zł. Analizowaną próbę uznajemy za reprezentatywną.

¹⁵ Ankiety rozesłał i otrzymywał odpowiedzi na nie Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.

Wykres 1 Suma bilansowa

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

4.2. Banki spółdzielcze

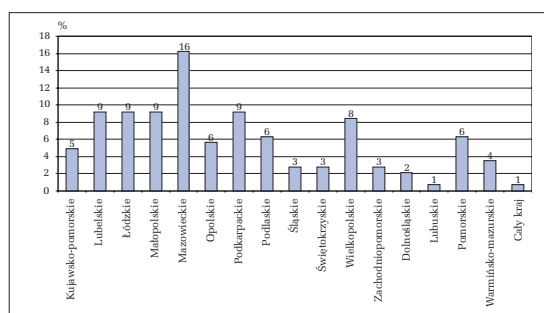
Badanie ankietowe banków spółdzielczych przeprowadzono na przełomie lipca i sierpnia 2005 r.¹⁶ Ankiety przesłano do wszystkich działających w Polsce banków spółdzielczych, odpowiedzi uzyskano zaś ze 142 banków (25% populacji). Analizowaną próbę uznajemy za reprezentatywną.

Rozkład populacji badanych banków spółdzielczych pod względem sumy bilansowej przedstawiono na wykresie 1.

Ze względu udział poszczególnych grup banków w całej populacji banków spółdzielczych wystąpiły: „nadreprezentacja” banków o sumie bilansowej od 20 do 40 mln zł (w całej populacji 16,6%) i banków o sumie bilansowej od 40 do 80 mln zł (w całej populacji 28%) oraz niewystarczająca reprezentacja banków o su-

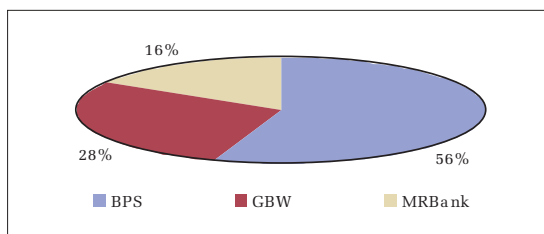
¹⁶ Ankiety rozesłał i otrzymywał odpowiedzi na nie Krajowy Związek Banków Spółdzielczych.

Wykres 2 Województwa

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

Wykres 3 Zrzeszenia

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

mie bilansowej powyżej 80 mln zł (33-procentowy udział w populacji).

Rozkład populacji badanych banków pod względem województw, w których prowadzą działalność, oraz zrzeszeń przedstawiono na wykresach 2 i 3.

Liczebnie w całym badaniu przeważały banki z zrzeszenia BPS. W rozbiciu na poszczególne zrzeszenia proporcjonalnie najwięcej banków wzięło udział w badaniu z zrzeszenia MR Banku (około 29% banków skupionych w tym zrzeszeniu), zaś najmniej z BPS (około 22%). W przypadku GBW odsetek banków biorących udział w badaniu wyniósł 25,6%.

5. Wyniki badań własnych ankietowych

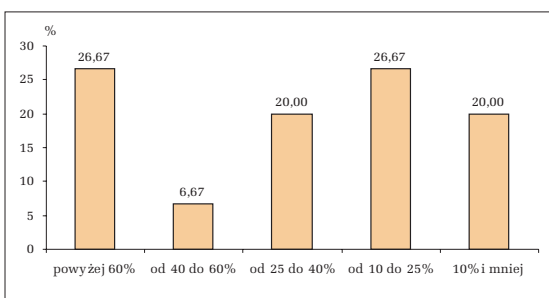
5.1. Banki komercyjne

Wyniki badań dla banków komercyjnych przedstawiono w dwóch ujęciach – nieważonym i ważonym wysokością sumy bilansowej.

Pierwsze pytanie, które zadano bankom komercyjnym w ramach tego badania, dotyczyło udziału ekspozycji wobec MSP w portfelu kredytowym sektora niefinansowego (wykres 4).

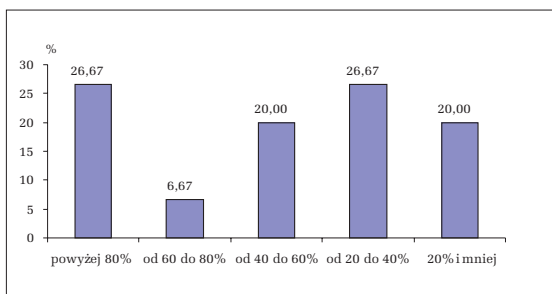
Najwięcej wskazań dotyczyło przedziału powyżej 60% oraz od 10% do 25% (po 26,67% banków). Biorąc

Wykres 4 Jaka część portfela niefinansowego stanowią ekspozycje wobec MSP?

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

Wykres 5 Jaka część ekspozycji wobec MSP mieści się w kategorii detalicznej?

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

pod uwagę wartość sumy bilansowej w poszczególnych bankach, średni ważony udział ekspozycji wobec MSP w portfelu kredytowym sektora niefinansowego wyniósł 29,89%.

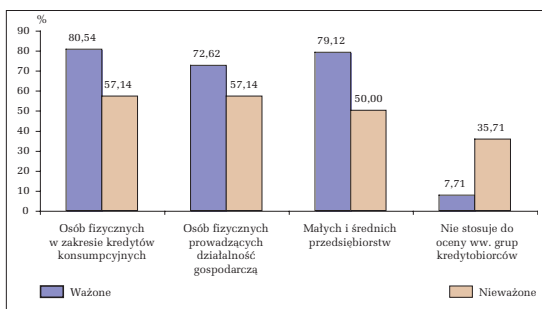
W ujęciu ważonym ponad 1/3 ekspozycji wobec MSP mieści się w kategorii detalicznej (36,12%). W ujęciu nieważonym najczęściej wskazań odnotowano w przedziale powyżej 80% oraz od 20% do 40% (wykres 5).

Następne dwa pytania dotyczyły stosowanych metod oceny zdolności kredytowej klientów detalicznych i klientów z sektora MSP – metody *credit scoring* (wykres 6) i metody ratingów wewnętrznych (wykres 7). Bank mógł zaznaczyć w tych pytaniach więcej niż jedną odpowiedź.

Zdecydowana większość banków komercyjnych stosuje *credit scoring* do oceny osób fizycznych w zakresie kredytów konsumpcyjnych (80,54% w ujęciu ważonym) oraz do oceny małych i średnich przedsiębiorstw (79,12% w ujęciu ważonym). Wewnętrzne ratingi ryzyka najczęściej są stosowane do oceny małych i średnich przedsiębiorstw (86,53% w ujęciu ważonym).

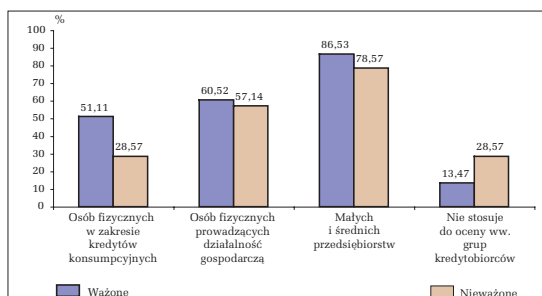
Wyniki badania w ujęciu nieważonym (suma wskazań większa od 100%) – szczególnie w odniesieniu do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz MSP – wskazują, że banki stosują obie te meto-

Wykres 6 Do oceny jakiego segmentu klientów jest stosowany *credit scoring*?

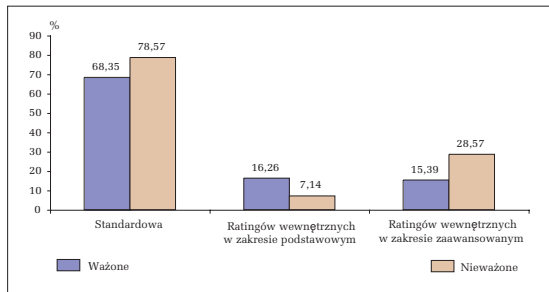
Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

Wykres 7 Do oceny jakiego segmentu klientów są stosowane wewnętrzne ratingi ryzyka?

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

Wykres 8 Jaka metoda będzie stosowana do oceny ryzyka kredytowego w ciągu trzech lat od wejścia w życie CRD?

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

dy do oceny zdolności kredytowej. Należy to przypisać temu, iż *credit scoring* często jest podstawą tworzenia systemu ratingów wewnętrznych¹⁷, a równoległe stosowanie obu metod może wynikać z okresu przejściowego.

Kolejne pytanie dotyczyło metody, jaką banki zamierzają stosować do oceny ryzyka kredytowego w ciągu 3 lat od wejścia w życie NUK (wykres 8).

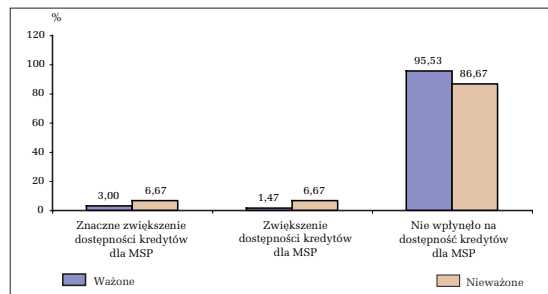
Zdecydowana większość banków (w ujęciu ważonym – 68,35%, w ujęciu nieważonym – 78,57%) wskazała metodę standardową jako tę, która będzie stosowana do pomiaru ryzyka kredytowego w ciągu 3 lat od wejścia w życie CRD. Różnice pomiędzy ważonymi a nieważonymi wynikami wskazań uświadniają, że duże banki wykazują większe zainteresowanie IRB w zakresie podstawowym (F-IRB), a część średnich banków (4 banki) – w zakresie zaawansowanym (A-IRB). Ze względu na swą strukturę kapitałową będą korzystać z *know how* spółki matki, a wprowadzenie metod zaawansowanych może być celem całej grupy.

Banki, które wskazały, że będą stosować IRB (w zakresie podstawowym bądź zaawansowanym), poproszono o określenie, jak będą się kształtować wymogi kapitałowe wg IRB w porównaniu z metodą standardową. Odpowiedziały 4 banki (3 deklarujące A-IRB i jeden F-IRB). W 2 przypadkach wymogi wyznaczone za pomocą IRB byłyby porównywalne z wymogami określonymi wg metody standardowej, w 1 – niższe i w 1 – wyższe. Na podstawie 4 odpowiedzi nie można dobrze określić potencjalnego wpływu wprowadzenia IRB na poziom wymogów kapitałowych.

Ostatnie 2 pytania dotyczyły wpływu zmian zasad tworzenia rezerw celowych na dostępność kredytów dla MSP oraz wysokości odpisów z tytułu utraty wartości dla banków stosujących MSR i MSSF (13 odpowiedzi). Zdecydowana większość banków (95,53% w ujęciu ważonym i 86,67% w ujęciu nieważonym) wskazała, że liberalizacja zasad tworzenia rezerw nie wpłynęła na dostępność kredytów dla MSP. Banki wykorzysta-

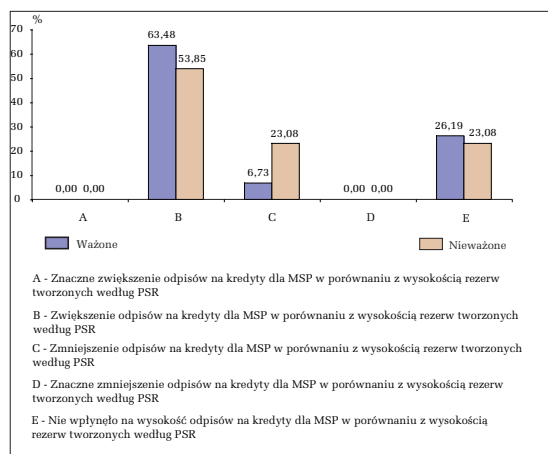
¹⁷ Patrz szerzej: I. Schab: *Ocena ryzyka kredytowego w ramach wewnętrznych systemów ratingowych – charakterystyka podejścia oraz podstawowych wymogów*. „Bezpieczny Bank” nr 1/2005 (www.bfg.pl).

Wykres 9 Liberalizacja zasad tworzenia rezerw a dostępność kredytów dla MSP

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

Wykres 10 Wejście w życie MSR 39 a odpisy na ekspozycje wobec MSP

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

ły więc korzyści ze zmian w tym zakresie w celu poprawy swoich wyników finansowych i wzrostu wartości dla akcjonariusza. W nielicznych przypadkach wpłynęło to na relacje z klientami.

Od początku 2005 r. niektóre banki stosują MSR i MSSF do swoich sprawozdań jednostkowych. W ponad 63% przypadków (w ujęciu ważonym; w ujęciu nieważonym – 53,85%) wprowadzenie standardów międzynarodowych wpłynęło na wzrost odpisów na kredyty dla MSP. W 26,19% (ważone) przypadków nie wpłynęło na wysokość odpisów. Zwiększenie odpisów może ograniczać dostępność kredytów dla MSP, m.in. w wyniku podwyższenia jego ceny.

5.2. Banki spółdzielcze

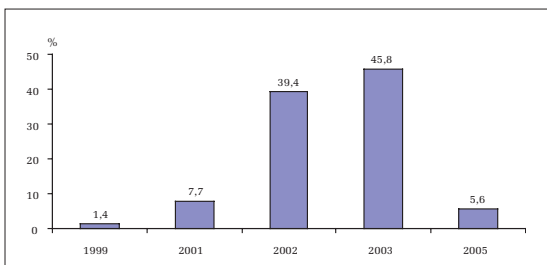
Wyniki badań banków spółdzielczych przedstawiono – z jednym wyjątkiem – w ujęciu nieważonym. Banki spółdzielcze zapytano, od kiedy interesują się Nową Umową Kapitałową. W odpowiedziach najczęściej wskazywano lata 2003 i 2004. W pytaniu uwzględniono te lata, w których Komitet Bazylejski publikował kolejne wersje dokumentów konsultacyjnych, oraz rok 2005.

Łącznie w latach 2003–2004 Bazyleą II zainteresowało się nieco ponad 85% banków (wykres 11). Jak widać, banki spółdzielcze relatywnie późno zaczęły interesować się tą problematyką. Przyczyną mogą być istotne zmiany, m.in. z zakresu rachunkowości, które musiały wprowadzić, oraz ich skromne zasoby kadrowe.

Zbadano, jaką część portfela kredytowego stanowią ekspozycje detaliczne (wykres 12).

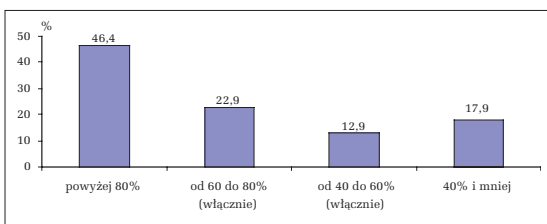
W 46,4% badanych banków ekspozycje detaliczne stanowiły ponad 80% portfela kredytowego, a w 22,9% – od 60% do 80% portfela kredytowego. Średni ważony udział ekspozycji detalicznych wyniósł 70,16%. Tak duży udział ekspozycji detalicznych pozytywnie wpłynie na poziom wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka kredytowego w tych bankach. Im wyższy udział ekspozycji detalicznych, tym lepiej będą się kształtowały wymogi kapitałowe z tytułu ryzyka kredytowego.

Wykres 11 Od kiedy Bank się interesuje NUK?

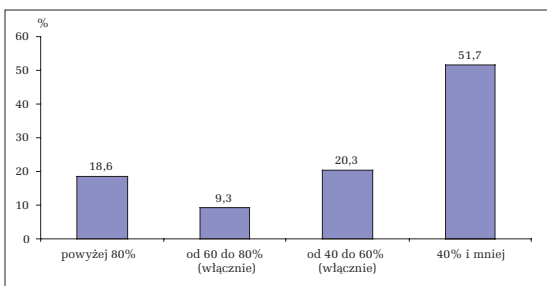
Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

Wykres 12 Jaką część portfela stanowią ekspozycje detaliczne?

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

Wykres 13 Jaką część portfela detalicznego stanowią ekspozycje MSP?

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

Kolejne pytanie zawarte w ankiecie dotyczyło udziału ekspozycji wobec MSP w portfelu detalicznym (wykres 13). W 51,7% banków udział ekspozycji wobec MSP wyniósł 40% i mniej. Małe i średnie przedsiębiorstwa mogą skorzystać więc częściowo z nowej, niższej wagi ryzyka.

Oczekuje się, że banki spółdzielcze będą stosować metodę standardową. Część z nich jednak może z czasem zdecydować się na wdrożenie bardziej skomplikowanych rozwiązań. Zbadano w związku z tym przygotowanie banków do wprowadzenia ratingów wewnętrznych oraz zamierzenia w tym zakresie.

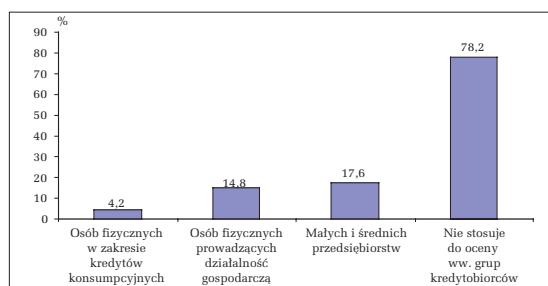
Punktem wyjścia tworzenia ratingów wewnętrznych jest stosowanie metody punktowej (*credit scoring*) do oceny zdolności kredytowej klientów (wykres 14). W sumie 111 banków na 142 badane (78,2%) stwierdziło, że nie wykorzystują metody *credit scoring* do oceny zdolności kredytowej wskazanych grup klientów. Łącznie uzyskano 163 wskazania, w tym 52 dotyczące stosowania metody *credit scoring*. Banki mogły zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź ze względu na możliwość stosowania metody *credit scoring* do oceny podmiotów z różnych segmentów rynku. Banki, które stosowały tę metodę do oceny MSP, wykorzystywały ją także do oceny osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Na pytanie, jaką metodę bank zamierza zastosować do pomiaru ryzyka kredytowego w okresie do 3 lat od wejścia w życie NUK, większość wskazała na metodę standardową (94,4%). 8 banków odpowiedziało, że zamierza stosować podstawową metodę wewnętrznych ratingów, lecz były to – z jednym wyjątkiem – banki, które nie stosowały metody *credit scoring*. Podważa to wiarygodność ich odpowiedzi.

Podobnie jak banki komercyjne, także banki spółdzielcze zapytano o wpływ liberalizacji zasad tworzenia rezerw na dostępność kredytów dla MSP (wykres 16).

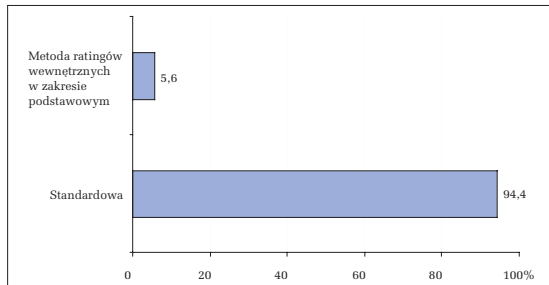
Ponad 87% banków oceniło wpływ liberalizacji zasad tworzenia rezerw na dostępność kredytów jako neutralny, a więc banki spółdzielcze także wykorzystywały nowe rozwiązania regulacyjne do poprawy wła-

Wykres 14 Bank stosuje credit scoring do oceny:

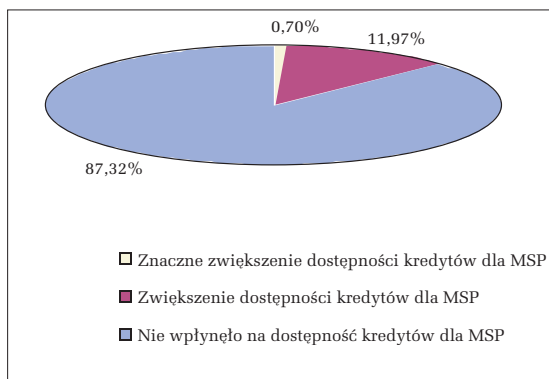
Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

Wykres 15 Jaka metoda NUK będzie stosowana do oceny ryzyka kredytowego?

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

Wykres 16 Liberalizacja zasad tworzenia rezerw a dostępność kredytów dla MSP

Źródło: badanie ankietowe, opracowanie własne.

snej kondycji. W przypadku banków spółdzielczych jako bodziec do takiego postępowania należy wskazać konieczność osiągnięcia określonych ustawowo progów kapitałowych (do końca 2005 r. banki spółdzielcze powinny posiadać fundusze własne nie niższe niż 500 tys. EUR).

6. Podsumowanie i wnioski

Na postawie przeprowadzonej analizy należy wyróżnić trzy zasadnicze zmiany regulacji ostrożnościowych:

– liberalizację zasad tworzenia rezerw celowych, wprowadzoną od 1 stycznia 2004 r., która objęła wszystkie banki;

– wprowadzenie – stosownie do regulacji UE – MSSF i MSR od 1 stycznia 2005 r.; w przypadku sprawozdań jednostkowych nowe zasady stosuje 14 krajowych banków komercyjnych;

– wdrożenie od 1 stycznia 2007 r. zasad Nowej Umowy Kapitałowej, zapisanych w Dyrektywie w sprawie wymogów kapitałowych (CRD), która obejmie wszystkie banki; banki będą jednak stosować jej przepisy w różnym zakresie: od metod prostych po metody zaawansowane.

Ocena wpływu tych zmian w przypadku zasad tworzenia rezerw oraz MSSF i MSR jest możliwa na podstawie rzeczywistego zachowania (doświadczeń) banków. W przypadku NUK ocena ma charakter ekspercki, oparty na szacunkach wpływu NUK na poziom wymogów kapitałowych oraz postępowaniu banków.

Banki jako podmioty gospodarcze dążą do osiągnięcia jak najbardziej satysfakcjonujących zysków, aby – głównie w przypadku banków komercyjnych – pomnożyć wartość dodaną. Banki spółdzielcze, choć mają inny rodowód, także zmierzają to poprawy wyników finansowych, nie tylko po to, aby usatysfakcjonować udziałowców, ale by osiągnąć progi kapitałowe. Do końca 2005 r. banki spółdzielcze powinny posiadać fundusze własne nie niższe niż 500 tys. EUR, a do końca 2007 r. fundusze własne nie niższe niż 1 mln EUR. Według stanu na koniec czerwca 2005 r. (dane NBP), 315 banków (52,3% populacji) miało fundusze własne wyższe niż 1 mln EUR, a 42 banki miały fundusze własne niższe niż 500 tys. EUR (7,2% populacji). Banki spółdzielcze nieprzekraczające progów kapitałowych miały silny bodziec do wypracowywania jak najwyższych zysków w celu ich akumulowania i powiększenia dzięki temu funduszy własnych.

Zdecydowana większość banków w badaniu wskazała, że liberalizacja zasad tworzenia rezerw nie wpłynęła na dostępność kredytów dla MSP. Należy więc przyjąć, że banki kierowały się głównie oceną ryzyka funkcjonowania tych podmiotów, a nie wysokością i zasadami dokonywania odpisów. Korzyści z tego tytułu zostały wykorzystane przez banki do poprawy wyników finansowych i współczynników jakości portfela kredytowego. Należy jednak przyjąć, że zaostrzenie zasad tworzenia rezerw mogłoby zmienić nastawienie banków do kredytowania tej części podmiotów gospodarczych.

Jak wskazują badania NBP prowadzone wśród członków komitetów kredytowych, największe znaczenie dla liberalizacji dostępu do kredytów ma presja konkurencyjna i ocena ryzyka gospodarczego. Wzrost konkurencji, na skutek działania na rynku większej liczby banków, przyczyniłby się do zwiększenia dostępności kredytów. Wprawdzie wiele banków złożyło zawiadomienia o zamiarze prowadzenia na terytorium RP działalności transgranicznej, lecz ich działalność jest nakierowana na inną grupę klientów. Nie są także tworzone w szerokim zakresie oddziały instytucji kredytowych, te zaś, które powstają, przejmują działalność spółek córek działających dotychczas na polskim rynku. W krótkiej perspektywie poziom konkurencji jest więc stabilny. Na uwagę zasługuje również rosnący popyt na kredyty ze strony MSP.

Od 2005 r. niektóre banki stosują MSSF i MSR, w tym MSR 39 odnoszący się do zasad dokonywania odpisów z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych. Zarówno banki, jak i audytorzy dopiero zdobywają od-

powiednie doświadczenie. W ocenie banków, wprowadzenie standardów międzynarodowych nie zmniejszyło obciążeń z tytułu odpisów, a więc nie mogło mieć pozytywnego wpływu na dostępność kredytów dla MSP. W dłuższej perspektywie, kiedy banki będą miały większe doświadczenie w stosowaniu tych standardów, powinno to znaleźć swoje odzwierciedlenie w mechanizmie cenowym, co połączy te standardy także z NUK.

Wpływ Nowej Umowy Kapitałowej można ocenić, biorąc pod uwagę potencjalną zmianę poziomu wymogów kapitałowych. Na podstawie danych finansowych sektora banków komercyjnych i spółdzielczych wg stanu na 30 czerwca 2005 r. oraz wyników badań ankietowych oszacowano:

- zmianę wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego ze względu na stosowanie 75-procentowej wagi ryzyka dla ekspozycji detalicznych, w tym dla MSP (przyjęto upraszczające założenie, że wszystkie banki stosują metodę standardową),
- dodatkowy wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka operacyjnego wyliczony jako iloczyn zaanualizowanego wyniku działalności bankowej i 15% (przyjęto, że wynik działalności bankowej jest dobrą aproksymantą wyniku brutto wg NUK i założono jego stabilny poziom),
- biorąc pod uwagę faktyczny poziom współczynnika wypłacalności w obu sektorach, oszacowano jego zmiany, uwzględniając dwa powyższe wyliczenia.

W obu sektorach banki odczuwają spadek wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka kredytowego związanego z ekspozycjami detalicznymi, lecz korzyści z tego pochłonie wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka operacyjnego. Gdyby inne składniki wymogów kapitałowych utrzymały się na stałym poziomie, to współczynnik wypłacalności w sektorze banków komercyjnych obniżyłby się o 0,6 pkt proc., a w sektorze banków spółdzielczych o 1,2 pkt proc. Nadal jednak utrzymywałby się znacznie powyżej ustawowego mi-

Tabela 4 Zmiana wymogów kapitałowych i współczynnika wypłacalności (w %)

Wyszczególnienie	Banki komercyjne	Banki spółdzielcze
Współczynnik wypłacalności na 30.06.2005 r.	15,4	15,3
Zmiana wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego (detal 75%)	-	-
Zmiana wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego	16,7	14,5
Zmiana współczynnika wypłacalności (w pkt proc.)	19,4	22,8
	-0,6	-1,2

Źródło: opracowanie własne.

nimum 8%. Powyższe obliczenia wskazują, że w krótkim terminie nie wystąpi bodziec regulacyjny do zwiększenia dostępności kredytów dla MSP. Należy także wziąć pod uwagę fakt, że banki poniosą koszty wprowadzenia rozwiązań NUK (m.in. zmian w systemach księgowych i informatycznych) i będą chciały jak najszybciej je odpracować.

Reasumując, w krótkiej perspektywie liberalizacja zasad tworzenia rezerw nie wpłynęła w Polsce na zmianę dostępności kredytów w segmencie MSP. Wynikało to głównie z dążenia do poprawy wyników finansowych przez banki, stabilnego poziomu konkurencji i rosnącego popytu MSP na kredyt. W perspektywie długoterminowej zarówno zmiana zasad wyznaczania rezerw celowych (w tym wprowadzenie MSR/MSSF), jak i wprowadzenie NUK mogą mieć dodatni wpływ na dostępność kredytów dla MSP w okresie dobrej koniunktury, głównie poprzez bardziej wiarygodną ocenę ryzyka kredytowego stanowiącego składnik oceny kredytu. Ponieważ działalność kredytowa banków cechuje się procyklicznością w czasie złej koniunktury, zmniejsza się dostępność kredytów, co dotknie także ten segment rynku.